

Změny v ustanovení § 274 IZ

Majetek dlužníka do majetkové podstaty náleží od okamžiku

- zahájení insolvenčního řízení – podal-li insolvenční návrh dlužník
- vydání předběžného opatření, kterým bylo omezeno právo dlužníka disponovat s majetkem (zčásti nebo zcela), nebo od okamžiku rozhodnutí o úpadku – podal-li insolvenční návrh věřitel

§ 205 odst. 3 IZ stanoví, že majetek dlužníka náleží do majetkové podstaty i tehdy, je-li ve společném jmění dlužníka a jeho manžela (i v případě zaniklého a dosud nevypořádaného SJM)

SJM může zaniknout ještě před zahájením insolvenčního řízení, nebo v jeho průběhu → IZ obsahuje speciální pravidla pro jeho vypořádání (§ 270 až § 273 IZ), navíc obsahuje ustanovení § 274 IZ o zahrnutí veškerého majetku ze SJM do majetkové podstaty (§ 274 IZ)

Kdy se ustanovení § 274 IZ aplikuje – kumulativní podmínky:

- SJM zaniklo
- dosud nebylo vypořádáno
- je předloženo – nelze provést vypořádání, neboť závazky (dluhy), které z něj mohou být uspokojeny, jsou vyšší než majetek, který náleží do SJM

Jak se dosud vyvinula judikatura ohledně vypořádání předluženého SJM a § 274 IZ

Druhý manžel se často bránil zahrnutí majetku ze SJM do majetkové podstaty **žalobou na vyloučení majetku** z majetkové podstaty. K tomu se definitivně pro poměry insolvenčního řízení vyjádřil

Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 30. listopadu 2016 **sen. zn. 29 ICdo 37/2016** (publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod **R 65/2018**) – obsahuje právní větu:

„Ustanovení § 205 odst. 3 věty druhé insolvenčního zákona brání tomu, aby se dlužníkův manžel úspěšně domohl vyloučení majetku náležejícího do (nevypořádaného) společného jmění dlužníka a tohoto manžela jen proto, že jde o majetek ve společném jmění manželů.“

V tomto rozhodnutí rovněž uvedl, že i pro insolvenční řízení jsou platné závěry formulované v rozhodnutí ze dne 16. června 1999 **sp. zn. 31 Cdo 1908/98** (publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod **R 20/2000**), ve kterém bylo zdůrazněno, že řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví úpadce je zvláštním druhem sporu vyvolaného konkursem, kterým se vymezuje rozsah majetku konkursní podstaty a který nahrazuje spor o vyloučení věci z konkursní podstaty, přičemž doplnil, že tento úsudek směřoval především k tomu, aby úpadcův manžel nemusel poté, co v rámci sporu o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví nabyl část majetku do výlučného vlastnictví, řešit (znovu) účinky soupisu, jež by mu jinak bránily v možnosti ujmout se vlády nad tímto svým (již výlučným) vlastnictvím.

Druhý manžel se tedy zahrnutí majetku ze SJM do majetkové podstaty musí bránit žalobou na vypořádání SJM.

Žaloba na vyloučení majetku z konkursní podstaty ovšem není zcela vyloučena – pokud druhý manžel bude tvrdit, že do majetkové podstaty byl zahrnut jeho výlučný majetek.

Další rozhodnutí, které se zabývalo aplikací ustanovení § 274 IZ, je rozhodnutí **Vrchního soudu v Praze** 5. listopadu 2015 čj. **4 VSPH 1347/2015-B-38**, KSPH 42 INS 20933/2012

- Pokud by byl v insolvenčním řízení pouze jeden z manželů, bylo by možné provést vypořádání zaniklého SJM obdobně podle ustanovení týkajících se konkursu (§ 270 a násl. IZ) i v případě oddlužení dlužníka plněním splátkového kalendáře (z důvodu absence jakékoliv jiné právní úpravy), v němž má být zpeněžen majetek, který slouží k zajištění (§ 409 odst. 3 IZ), včetně postupu podle § 274 IZ umožňujícího zahrnutí takového majetku ze SJM do majetkové podstaty bez nutnosti jeho vypořádání tam, kde by závazky dlužníka, které z něj mohou být uspokojeny, byly vyšší než majetek, který náležel do SJM.
- Je-li ohledně každého z dlužníků (manželů nebo bývalých manželů) schváleno oddlužení, v němž má být zpeněžen také majetek patřící do jejich zaniklého a dosud nevypořádaného SJM, přičemž je lhostejné, zda se tak má stát z důvodu zpeněžení majetku sloužícího jen k zajištění v režimu oddlužení plněním splátkového kalendáře podle § 409 odst. 3 IZ nebo z důvodu zpeněžení majetku v režimu oddlužení zpeněžením majetkové podstaty podle § 408 IZ, je třeba před jeho zpeněžením (§ 286 a násl. IZ) nejprve provést jeho vypořádání obdobně postupem podle § 270 až § 273 IZ; **vypořádat zaniklé a předlužené SJM obou dlužníků zahrnutím takového majetku do majetkové podstaty jen jednoho z nich podle § 274 IZ možné není.**
- Procedura při vypořádání zaniklého SJM upravená v § 270 až 273 IZ (dohodou schválenou insolvenčním soudem nebo rozsudkem) přitom vylučuje, aby tato otázka mohla být řešena jen jako otázka předběžná v rámci rozhodnutí o vydání výtěžku zpeněžení. S ohledem na to, že oddlužení dlužnice bylo schváleno též ve formě zpeněžení majetkové podstaty, při němž se postupuje ve smyslu § 408 odst. 1 IZ obdobně jako podle ustanovení o účincích prohlášení konkursu, lze uzavřít, že vypořádání zaniklého SJM lze v dané věci provést jedinečně postupem podle § 270 až § 272 IZ. Třeba dodat, že přiměřenou aplikaci ustanovení o výkonu rozhodnutí nebo exekuce (tedy i § 262a o.s.ř., z něhož soud I. stupně vycházel) vylučuje § 7 IZ.

Na uvedené závěry odkázala další rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, např. čj. 104 VSPH 847/2016-108, 54 ICm 4467/2015, KSLB 57 INS 25939/2012, nebo 103 VSPH 604/2017-52, 155 ICm 124/2017, KSPL 54 INS 31837/2013.

Aplikací ustanovení § 274 IZ se zabýval i Vrchní soud v Olomouci v rozhodnutí ze dne 25. května 2017 čj. **12 VSOL 252/2016-86**, 31 ICm 4360/2015, KSOS 31 INS 26443/2013.

Skutkový stav:

- listopad 2013 rozhodnutí o úpadku dlužnice → březen 2014 schválení oddlužení dlužnice zpeněžením majetkové podstaty (zánik SJM) → v usnesení o schválení oddlužení uveden majetek ze SJM (nemovitosti) – do tohoto řízení se nepřihlásil zajištěný věřitel (dlužnice nebyla osobním dlužníkem, jen zástavním)
- duben 2015 rozhodnutí o úpadku dlužníka
- spor o vypořádání SJM zahájen v říjnu 2015
- soud vycházel z celkové sumy závazků spadajících do SJM, ne jen z přihlášených do řízení dlužnice, zohlednil i pohledávku zajištěného věřitele → SJM bylo předluženo

Vrchní soud v Olomouci potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně o zamítnutí žaloby na vypořádání SJM – dovodil, že „byly-li ke dni rozhodnutí o způsobu řešení úpadku dlužnice

závazky, které mohou být uspokojeny ze společného jmění manželů, vyšší než tento majetek, nelze vypořádání společného jmění manželů provést a insolvenční správce dlužnice správně zahrnul celý majetek náležející do společného jmění manželů do majetkové podstaty dlužnice. Uvedené úsudky neprotiřečí ani závěrům, které přijal Vrchní soud v Praze v usnesení ze dne 5. 11. 2015, č. j. 4 VSPH 1347/2015-B-38, KSPH 42 INS 20933/2012.“

Ve věci je podáno dovolání.

Vrchní soud v Olomouci se k aplikaci ustanovení § 274 IZ vyjádřil rovněž v rozhodnutí ze dne 17. července 2018 čj. **13 VSOL 80/2018-274**, 39 ICm 4294/2015, KSBR 39 INS 35503/2013.

Skutkový stav:

- SJM dlužníků zaniklo rozvodem v roce 2012
 - prosinec 2013 – schváleno oddlužení dlužnice zpeněžením majetkové podstaty – MP tvořil pozemek z nevypořádaného SJM
 - prosinec 2014 – schváleno oddlužení dlužnice zpeněžením majetkové podstaty – MP tvořil tentýž pozemek
 - následně zahájen spor o vypořádání SJM – žaloba zamítnuta s odkazem na § 274 IZ
- Pozemek může být zpeněžen pouze v rámci jedné majetkové podstaty → nezbytné toto aktivum vypořádat → ve vztahu k vypořádání tohoto majetku se proto **§ 274 IZ neuplatní bez ohledu na případné předlužení** majetkových podstat dlužníků.
 - Vypořádáním pozemku **dojde „zpětně“ k zásahu do již pravomocně vymezeného rozsahu majetkové podstaty** jednoho z dlužníků, případně jich obou (pokud by bylo rozhodnuto o přikázání ideální jedné poloviny pozemku každému z bývalých manželů – dlužníků), což umožňuje úprava ustanovení § 164 IZ.
 - Ve vztahu k vypořádání dluhů a tvrzeného vnosu VSOL uvedl, že **ustanovení § 274 se vztahuje na majetek, tedy aktiva společného jmění, neboť jen ten může být zahrnut do majetkové podstaty**. Pokud je předmětem řízení o vypořádání společného jmění také vypořádání jeho pasiv (dluhů), případně vnosu jednoho z manželů do něj, nelze žalobu s odkazem na uvedené ustanovení zamítnout. Pro uspokojení věřitelů v rámci insolvenčního řízení každého z dlužníků je však rozhodující jen to, zda jejich pohledávka je zjištěna. Po skončení insolvenčního řízení, pokud nedojde k přeměně jejich pohledávky na naturální obligaci, však věřitelé nejsou zbaveni práva domáhat se uspokojení svých pohledávek z majetku přikázaného do výlučného vlastnictví jednoho z manželů (srov. závěry R 20/2000) bez ohledu na to, jakým způsobem byla pasiva společného jmění rozhodnutím insolvenčního soudu vypořádána.

Shrnutí:

- SJM nezaniklo (společné oddlužení manželů, oddlužení splátkovým kalendářem) → majetek ze SJM náleží do majetkové podstaty a může být v insolvenčním řízení zpeněžen
- SJM zaniklo
 - v insolvenčním řízení pouze jeden z manželů:
 - vypořádání SJM v souladu s ustanoveními § 270 až 273 IZ
 - postup podle § 274 IZ → majetek sepsat do soupisu majetkové podstaty s poznámkou → obrana druhého manžela → podání žaloby na vypořádání SJM → je-li žaloba zamítnuta z důvodu, že SJM nelze pro předlužení vypořádat, je o SJM definitivně rozhodnuto tak, že majetek náleží do majetkové podstaty

- v insolvenčním řízení jsou oba manželé:
 - provede se vypořádání SJM vždy
 - postup podle § 274 IZ není možný

Nová právní úprava § 274 IZ

1. Nelze-li provést vypořádání společného jmění manželů proto, že závazky dlužníka, které z něj mohou být uspokojeny, jsou vyšší než majetek, který náleží do společného jmění manželů, zahrne se celý majetek náležející do společného jmění manželů do majetkové podstaty. **Výtěžek zpeněžení majetku náležejícího do společného jmění manželů se vypořádá přiměřeně podle pravidel pro vypořádání společného jmění manželů.**
2. Pokud jsou vedena insolvenční řízení dlužníka i insolvenční řízení jeho manžela nebo bývalého manžela, zpeněžuje se majetek náležející do jejich společného jmění manželů podle odstavce 1 v insolvenčním řízení, ve kterém dříve nastaly účinky prohlášení konkursu nebo ve kterém zajištěný věřitel dříve požádal o zpeněžení majetku, který slouží k zajištění; v tomto řízení se také vypořádá výtěžek zpeněžení.

odst. 1 se aplikuje v obou případech, ať je v insolvenčním řízení jeden manželů nebo oba

odst. 2 obsahuje kritérium pro určení insolvenčního řízení, ve kterém se bude ten který majetek zpeněžovat – v řízení oba manželé

důvodová zpráva → zavádí se zcela nová úprava vztahu insolvenčního řízení a vypořádání SJM

majetek se zpeněží a vypořádá se jeho výtěžek → část výtěžku připadající na manžela – dlužníka se rozvrhne mezi věřitele, zbývající část se vydá manželů, který není insolvenčním dlužníkem (popř. do druhého insolvenčního řízení)

Avšak skutečnost, že manžel dlužníka není v insolvenčním řízení, ještě neznamená, že není sám dlužníkem či dokonce v úpadku.

Často se stává, že je nejprve zahájeno insolvenční řízení ve věci jednoho z manželů, až třeba po roce ve věci druhého manžela.

Co když mezitím máme vydat část výtěžku vypořádání druhému manželovi?

Co když máme vypořádat výtěžek zajištěného majetku spadajícího do SJM? → zpeněžením zaniká zajištění...

Jaký bude postup v případě, že druhý manžel podá žalobu na vypořádání SJM a žaloba na vypořádání SJM bude zamítnuta proto, že SJM nelze vypořádat ve smyslu ustanovení § 274 IZ?

Co se rozumí výtěžkem zpeněžení?

Jedná se o hrubý výtěžek zpeněžení? → je spravedlivé druhého manžela zatížit náklady na zpeněžování majetku, pokud sám není dlužníkem?

Jedná se o výtěžek po odečtení nákladů na zpeněžení majetku? → druhý manžel obdrží již transformovanou hodnotu, kterou již na peněžní prostředky nemusí převádět (nemusí dané náklady vynaložit, měl by se proto podílet na nákladech), hledisko věřitelů → je spravedlivé, aby nesli veškeré náklady na zpeněžení majetku?

Oba manželé v insolvenčním řízení – kritéria pro určení řízení, v němž se bude zpeněžovat →

Tam, kde dříve nastaly účinky prohlášení konkursu

- prohlášen konkurs na majetek dlužníka
- schváleno oddlužení zpeněžením majetkové podstaty
- schváleno oddlužení splátkovým kalendářem se zpeněžením majetkové podstaty a dlužníku je uložena povinnost vydat majetek ke zpeněžení

Tam, kde dříve zajištěný věřitel požádal o zpeněžení zajištěného majetku

- schváleno oddlužení zpeněžením majetkové podstaty – zajištěný majetek se však zpeněžuje jen na žádost zajištěného věřitele (§ 408 odst. 3 IZ) – zajištěný věřitel může dát pokyn ke zpeněžení ve druhém insolvenčním řízení
- schváleno oddlužení splátkovým kalendářem se zpeněžením majetkové podstaty – v řízení je přihlášený zajištěný věřitel

Pravidla pro vypořádání (§ 742 NOZ)

- podíly obou manželů na vypořádávaném jmění jsou stejné
- každý z manželů nahradí to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výhradní majetek
- každý z manželů má právo žádat, aby mu bylo nahrazeno, co ze svého výhradního majetku vynaložil na společný
- přihlédne se k potřebám nezaopatřených dětí
- přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, zejména jak pečoval o děti a o rodinnou domácnost
- přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění